

Ivan Rojnik

Mesto pedagogike religije v slovenskem prostoru

Pedagogika religije (v nadaljevanju PR) se je razvila v časovno in kulturno določenem prostoru kot teorija verskega pouka v šoli. V evropskem prostoru se je razvila v povezanosti s krščansko veroizpovedjo.

Mednarodni simpozij *Posredovanje verskih vsebin v pluralni družbi različnih kulturnih in verskih vplivov* (Celje 2003)¹ je nedvomno velik izziv za PR, ki se ukvarja s prakso verske vzgoje v različnih procesih izobraževanja in vzgoje.

V večini EU dežel poznajo verski pouk kot šolski predmet v javnih in zasebnih šolah, in PR kot teorijo religiozne vzgoje in izobraževanja. Njen razvoj je v veliki meri odvisen od verskega pouka.

Kako danes razumemo PR v evropskem prostoru? Kakšno mesto ima v slovenski družbi in Cerkvi?

1. Nekaj podatkov o razvoju PR v preteklosti

Z izvajanjem *Splošne šolske naredbe*, ki jo je izdala Marija Terezija 1774, se je verouk preselil iz cerkvenih v šolske prostore in postal šolski predmet. S tem je spodbudil razvoj PR kot teorije verskega pouka, vendar ne takoj na začetku.

Leta 1889 se prvič pojavi izraz PR (M. Reischle). Bolj pogosto se začne omenjati v začetku 20. stoletja, predvsem v nemško govorečih deželah.

PR kot znanstveno razmišljanje o verskem pouku se je pojavila v novejšem času. Joseph Götler (1874–1935) velja za ustanovitelja znanstvene PR. Vse do šestdesetih let prejšnjega stoletja, ko je bil verouk v večini evropskih šol neke vrste kateheza, se začne teoretično razmišljanje o verskem pouku v šoli osamosvajati in počasi oddaljevati od

¹ Prim. Mednarodni simpozij v organizaciji slovenskega in avstrijskega Odbora za Srednjeevropski katoliški shod in Teološke fakultete Univerze v Ljubljani: *Posredovanje verskih vsebin v pluralni družbi različnih kulturnih in verskih vplivov*, od 6. do 9. novembra v Domu sv. Jožefa v Celju.

katehetike. Z novimi učnimi načrti v Nemčiji (*Rahmenplan* (1967) in *Zielfelderplan* (1973)), je dobil verski pouk korelacijskodidaktično usmeritev.

Nemška sinoda (1974) pa je dokončno razmejila župnijsko katehezo in verski pouk v šoli in s tem znanstveni študij katehetike in PR.²

PR v novejšem času razumemo kot teorijo verske vzgoje, ki je osnovana na teologiji in pedagogiki.³ Večji poudarek daje pedagogiki oziroma pedagoškim vedam, za razliko od katehetike, ki daje večji poudarek teološkim vedam.

V Sloveniji je vse do leta 1952 verouk potekal v šoli, podobno kot v sosednjih evropskih deželah, PR pa se je razvijala glede na posebne družbene, kulturne in cerkvene razmere.

V času, ko je začela veljati *Splošna šolska naredba* Marije Terezije, smo bili del Avstro-Ogrske; v predvojni Jugoslaviji se je nadaljevala taka praksa šolskega verouka, kakršna je bila prej.

Leta 1941 je A. Trstenjak izdal *Metodiko verouka*, ki je takrat pomenila veliko pridobitev na področju PR, zato je bila deležna izjemne svetovne pozornosti. V italijanščino je bila prevedena in natisnjena 1945 in 1955. Metodika je priročnik za profesorje verouka in za katehete. Hkrati je zanimiva za širši krog vzgojiteljev in pedagogov. Cilj PR je versko življenje, A. Trstenjak jo imenuje verstvena pedagogika. Takrat je bil šolski verouk edina oblika verskega pouka, župnijske kateheze ni bilo.

O tedanji pedagogiki meni A. Trstenjak, da temelji na teoretičnih vedah: ontologiji, teodiceji, zlasti pa psihologiji, biologiji in sociologiji. Pedagogika religije pa temelji poleg tega tudi na teoloških vedah. Katehetika kot teoretična znanost o katehezi ali verouku je po mnenju Trstenjaka posebno področje (panoga) verske pedagogike.

A. Trstenjak obravnava teorijo verske vzgoje predvsem z vidika psihologije vzgojnih vrednot. Nasproti didaktičnemu materializmu, ki skoraj izključno poudarja učno snov, je s svojo metodiko postavil v ospredje samostojno oblikovanje gojenca na osnovi vrednot. V uvodu je Trstenjak zapisal, da je v tem pogledu oral ledino.⁴

Kmalu po drugi svetovni vojni so se začeli v odnosih med Cerkvijo in državo usodni premiki, ki so vplivali na razmerje med splošno in versko vzgojo. Do leta 1952 še ni bilo nasprotij med splošno in versko vzgojo.

Stanko Gogala (1901–1987) je zagovornik povezanosti in nenaadne podobnosti med Kristusovo pedagogiko in spoznanji moderne

² Prim. F. Škrabl, *Nastanek in razvoj pedagogike religije*, v: *BV* 60 (2000), 486–492.

³ Prim. F. Škrabl (prireديل), *Katehetsko-pedagoški leksikon*, Katehetski center, Ljubljana 1992, 481.

⁴ Prim. A. Trstenjak, *Metodika verouka*, Ljubljana 1941, predgovor.

pedagogike. Še več, na osnovi vzgojnih ciljev in metod vidi smiselno in duhovno povezanost med njima.

Moderna pedagogika poudarja vzgojiteljevo osebnost in njegov pedagoški eros, ki se odraža v odnosu do gojencev. Moderna pedagogika zagovarja duhovne vzgojne cilje. Pa ne samo te, v oblikovanju človeka daje velik pomen kulturnemu življenju, človekovim socialnim dolžnostim. Kristusova vzgojna sredstva, kot npr. ljubezen, dobrot, potrpežljivost, zaupanje v človeka, odpoved, smisel za različne vrednote, resničnost in delavnost, so prešla v zakladnico moderne pedagogike. Metoda Kristusovega učenja in vzgajanja upošteva dve najpomembnejši zahtevi, življenjskost in neposredno doživetost.⁵

Pedagog Robi Kroflič meni, da je S. Gogala zelo jasno pokazal celostnost in konsistentnost svojega razmišljanja, ko je kot katoličan in pedagoški teoretik znal v primerni obliki povezati katoliška izhodišča z načeli laične znanstvene pedagogike.⁶

V času, ko je bila v vzgoji in izobraževanju na pohodu tehnicistično-materialistična paradigma, je prišlo do nasilne politične izključitve verouka iz šole (1952). Sledil je razkorak med tehničnostjo in duhovnostjo. Slednja pomaga otrokom in mladim v razreševanju odnosa med makrokozmosom in mikrokozmosom, stvarnostjo in človekostjo, bivanjem in minevanjem, življenjem in smrtjo.⁷

Tehnologizem v pedagogiki daje tehnikam, sredstvom, načinom, pripomočkom večjo pozornost kakor logosu vzgoje in izobraževanja.

Tehnologizem s tehnokratizmom, institucionalizmom, birokratizmom ne korenini več v moralnih duhovnih vrednotah, temveč se oblikuje na temelju potrošniških dobrin in vsesplošne storilnostne in pridobitniške uspešnosti.

Mehanicizem daje izključno prednost induktivno-empiristični metodološkosti, ki korenini v scientizmu in pozitivizmu.⁸

Kako se je tehnično mehanicistična paradigma uveljavljala v praksi, se lahko prepričamo na konkretnem primeru. R. LEŠNIK v priročniku *Osnove pedagogike* (1976), ki je namenjen strokovnim delavcem, učiteljem, predavateljem in organizatorjem izobraževanja, poda kritiko dotedanje pedagogike (do leta 1952) in postavi pedagogiko na nove temelje: »Pedagoška teleologija, ki je skušala izoblikovati večno veljavne vzgojne smotre in vrednote, si je pomagala predvsem z etiko, religijo in filozofijo, in postavljala vzgojni smoter, ki naj velja povsod in

⁵ PRIM. S. Gogala, »Eden je vaš Učenik« (Mt 23,8), v: *Sodobna pedagogika* 51 (2000), 194.

⁶ Prim. Komentar R. Krofliča k ponatisu razprave S. Gogale, »Eden je vaš Učenik« (Mt 23,8), v: *Sodobna pedagogika* 51 (2000), 190.

⁷ Prim. F. Pediček, *Pedagogika danes*, Založba Obzorja, Maribor 1992, 289-290.

⁸ Prim. F. Pediček, *n. d.*, 48-51.

vselej neodvisno od resnične stvarnosti. Tako so različne verske in kulturne pedagogike usmerjale človekov privzdignjeni duhovni in nadčutni svet ter ga odmikale resničnosti.

Marksistična pedagogika, zasnovana na marksistični dialektiki, išče vzgojni smoter v neposredni družbeni stvarnosti, ga odkriva s svojimi spoznavnimi metodami in ga preskuša v življenjski praksi. Navsezadnje ne more biti drugače, kakor da *tehnika* in *znanost* postajata ustvarjalni sili.«⁹

Laična šola, ki je bila pod vplivom ideološke indoktrinacije, ni prenesla duhovne in še manj verske vzgoje. Dialog med pedagoškimi vedami in PR je bil porušen.

»*Verska in znanstvena vzgoja se ne moreta skupaj odvijati*«, meni R. Lešnik, »ker se v nekaterih bistvenih življenjskih vprašanjih, izhodiščih in odzivih preprosto povsem *izključujeta* in v svojem protislovju ne usklajata, da bi nemoteno omogočali razvoj mlade osebnosti. *Cerkev in šola sta torej nujno ločeni*, sicer bi na otroka vplivali navzkrižni vzgojni smotri v šoli, različne presoje in vrednote, dvotirnost, ki lahko duši razvoj osebnosti (p.s. R. LEŠNIK posebej označil).«¹⁰ Kako nasilna je bila odločitev o ločitvi Cerkve in države ter izključitvi verouka iz šol, dokazujejo dokumenti občinskih komitejev Zveze komunistov Slovenije, ki jih je objavil dr. Milko Mikola. Iz dokumentov izvemmo, da ni šlo samo za ločitev Cerkve in države, ampak si je ZKS prizadevala, da bi zatrla vero in Cerkev ter vzpostavila popoln monopol nad vzgojo mladine.¹¹

Prav v tem času je Cerkev na Slovenskem naredila največji podvig v 20. stoletju. Kljub strahotnim političnim pritiskom, nasprotovanju in preganjanju je iz nič vzpostavila sistem župnijske kateheze. Katehetom, ki so bili večinoma duhovniki, in katehistinjam tega obdobja gre veliko priznanje.

Ker je verouk postal izključno cerkvena dejavnost, se je teorija krščanske vzgoje v tem obdobju razvijala na cerkvenih ustanovah (teološka fakulteta, katehetski tedni na Mirenskem gradu in v Mariboru) kot krščanska pedagogika ali katehetika. Razvoj PR je zastal.

V. Dermota, profesor katehetike na Teološki fakulteti v Ljubljani, je bil v 70 in 80 letih najbolj zaslužen za razvoj krščanske pedagogike.¹²

Na pedagoškem področju je bila PR v reševanju vprašanj v zvezi z religijo potisnjena v ozadje. Njeno mesto je prevzela sociologija religije

⁹ R. Lešnik, *Osnove pedagogike*, Dopisna delavska univerza Univerzum, Ljubljana 1976, 107.

¹⁰ R. Lešnik, *n. d.*, 114.

¹¹ Prim. M. Mikola, *Religija, cerkev in šola v dokumentih občinskih komitejev ZKS Zgodovinskega arhiva Celje*, Celje 2003.

in to vlogo ima na strani države in pedagoških ved še danes. V javnosti se tako soočajo teologi in sociologi in ne npr. teologi in pedagogi, psihologi, psihoterapevti, filozofi, zdravniki.

Sociocentrična usmeritev v pedagogiki, ki izhaja iz osnovne domene, da je izobraževanje družbena, državna dolžnost (družbeni cilji so v ospredju), se odraža tudi v odnosu do religije.

2. Preobrat v razvoju slovenske PR

Od osamosvojitve (1991) dalje se je začel vzpostavljati nov odnos do religije.

Zdi se, da smo v devetdesetih letih prerasli nekatera nasprotja in se začeli pogovarjati o splošni in verski vzgoji, ki si nujno ne nasprotujeta. PR postopoma pridobiva svoje mesto in legitimnost, toda le v antropološkem pojmovanju pedagogike, ki ob pozitivno znanstvenih pedagoških zasnovah dopušča določen delež tudi duhovnim (teološkim) vedam.

Gre za novo paradigmo v antropološki pedagogiki, ki razvija misljlensko-nazorski pluralizem in humani demokratizem. Temeljni teorem pedagogike človeka in njegove človeškosti je povezovalnost ali integrativnost stvarnega in duhovnega.¹³

Sledijo razprave, ki znova postavijo religijo kot predmet diskusije v krog pedagoških ved.

Sodobna pedagogika v 1. številki leta 2000 razpravlja o vzgoji v javni šoli. Med drugim se dotika tudi vprašanja religijskega pouka v šoli.

Dokaz za dialog med pedagoškimi vedami sta monografski predstavitvi v *Sodobni pedagogiki* Karla Ozvalda (2002, št. 4) in Stanka Gogale (2000, št. 5), ki sta bila predstavnika predvojne duhoslovne oziroma kulturne pedagogike.

V devetdesetih letih so se vrstile razprave o verouku v šoli. Pogosto so pokazale, da nismo imeli znanstveno utemeljene PR.

Skoraj petdesetletna prekinitev tradicije v poučevanju verouka v šoli je pomenila specifično izhodišče za razpravo v slovenskih razmerah. V evropskem prostoru so razpravljali na osnovi izkušenj, medtem ko smo se mi pogovarjali samo o tujih izkušnjah. Zanimivo je tudi to, da so se v procesu demokratizacije mnogi problemi rešili tako rekoč brez večjih težav, npr. možnost za dobrodelno delovanje Cerkve v javnosti, vzpostavitev diplomatskih odnosov s Sv. sedežem, bogoslužje in druge verske prireditve v javnih prostorih, vključitev teološke fa-

¹² Prim. V. Dermota, *Pedagogika*, Ljubljana 1973; *Katehetika*, Ljubljana 1977; *Poglavja iz teorije krščanske vzgoje*, Ljubljana 1983.

¹³ Prim. F. Pediček, *Pedagogika danes*, Založba Obzorja, Maribor 1992, 444.

kultete v univerzo, to se ni zgodilo pri razreševanju vprašanja verskega pouka v šoli.¹⁴

Nekateri si še vedno prizadevajo, da bi 'znanstveno' utemeljili izključitev verouka iz šole na osnovi 'parole' o ločitvi Cerkve od države. Vse evropske države, ki imajo verski pouk v šoli, so ločene od Cerkve. Odločitev o izključitvi verskega pouka leta 1952 je bila in je še vedno izključno politične in ideološke narave.

Na Hrvaškem so kmalu po osamosvojitvi brez večjih pomislekov verskemu pouku vrnilo tisto mesto v šoli, ki ga ima v večini evropskih držav. Danes lahko na osnovi dejstev razpravljajo o najbolj primerni obliki verskega pouka in ga prilagajajo različnim kulturnim, družbenopolitičnim, šolskim in cerkvenim razmeram in zahtevam. Desetletna izkušnja potrjuje prepričanje, da je verska vzgoja in izobraževanje kot sestavni del celovite človekove formacije v šoli primerna in potrebna.

Leta 1994 so na filozofski fakulteti zagrebske univerze uvrstili pedagogiko religije med pedagoške vede. Za vključitev v univerzitetni vzgojno-izobraževalni program sta se posebej zavzela prodekan za pouk M. Matijević in dekan pedagoških ved B. Kalin. Katehetski salezijanski center pa je poskrbel za literaturo o pedagogiki religije. Veliko število vpisanih v študij pedagogike religije je bila potrditev, da mnogi potrebujejo duhovnih vrednot, za katere so bili toliko časa prikrajšani.¹⁵

Množičen vpis laikov na teologijo v Ljubljani in Mariboru po ponovni vključitvi teološke fakultete v Univerzo v Ljubljani je dokaz zanimanja za duhovnost, ki desetletja ni imela mesta v vzgojno-izobraževalnih kurikulumih.

V devetdesetih letih smo dobili pomembno literaturo o osnovnih vprašanih teorije verskega pouka. Navajam samo nekaj primerov.

1992 je F. Škrabl s sodelavci oskrbel prevod *Katehetsko-pedagoškega leksikona*.¹⁶ Z njim je našo javnost seznanil z osnovnimi pojmi sodobne PR in katehetike ter njunim razvojem. Leksikon je sestavljalo 125 strokovnjakov iz celega sveta in še vedno spada v vrh katehetsko-pedagoške literature. Je prvo tovrstno delo v slovenščini.

V naslednjih letih je F. Škrabl objavil še razpravo *Nastanek in razvoj pedagogike religije*¹⁷ in monografijo *Izbrana poglavja iz pedagogike religije*.¹⁸

¹⁴ Prim. I. Rojnik, *Uvod v disertacijo*, v: M. Šverc, *Teoretična izhodišča za uvajanje religijske vzgoje in izobraževanja v slovenski šolski sistem*, Družina, Ljubljana 2000, 9.

¹⁵ Prim. M. Pranjić, *Religijska pedagogija*, Katehetski salezijanski center, Zagreb 1996, 8-9.

¹⁶ F. Škrabl (prireديل), *Katehetsko-pedagoški leksikon* (uredil J. Gevaert), Katehetski center-Knjižnice, Ljubljana 1992.

¹⁷ F. Škrabl, *Nastanek in razvoj pedagogike religije*, v: *BV* 60 (2000), 483-504.

¹⁸ F. Škrabl, *Izbrana poglavja iz pedagogike religije*, Salve, Ljubljana 2001.

Pomemben prispevek k sodobnemu pojmovanju verskega pouka je disertacija M. Šverc, *Teoretična izhodišča za uvajanje religijske vzgoje in izobraževanja v slovenski šolski sistem*.¹⁹ M. Šverc nas seznani s teoretičnimi izhodišči verskega pouka:

– Vprašanje verskega pouka v odnosu do družbeno-političnih dejavnikov in o njegovi vpetosti v kulturni prostor. Stanje v družbi in usmeritev v šoli vplivata na odločitev o izbiri modela verskega pouka.

– Vprašanje verskega pouka v odnosu do šolskega sistema in o njegovi povezanosti s konceptom vzgoje in izobraževanja.

– Teoretična izhodišča za uvajanje verske vzgoje in izobraževanja v slovenski šolski sistem postavi v okvir evropskega šolskega sistema, predvsem italijanskega in nemškega, ki z neprekinjeno tradicijo upošteva versko razsežnost vzgoje in izobraževanja in delež krščanstva v stoletnem oblikovanju evropske kulture in družbeno-političnega življenja.²⁰

3. Izzivi in naloge PR v slovenskem družbenem, kulturnem in cerkvenem prostoru danes

V EU ima PR jasno določeno mesto med pedagoškimi vedami in se neprekinjeno razvija vse do današnjih dni. Kljub različnim mnenjem glede obsega njenega študijskega področja je praksa šolskega verskega pouka vendarle glavna spodbuda in izziv za razvoj PR kot znanstvene vede. Tako v Avstriji delujejo *religijskopedagoške akademije* za oblikovanje učiteljev verskega pouka in *9 religijskopedagoških inštitutov*, ki skrbijo za stalno usposabljanje učiteljev verskega pouka.

Evropska katehetska ekipa, ki je bila leta 1950 ustanovljena v Rimu, je združenje pedagogov religije Evrope.²¹

PR je samostojna veda. Niti pedagogika niti PR ne moreta biti privesek ideologiji ali kakršnikoli vedi, ki se omejuje bodisi na biološko in psihološko (psihologija) bodisi na družbeno osnovo človekovega razvoja (sociologija). Verska razsežnost je ena od osnovnih razsežnosti človekovega bivanja, ne glede na to, kakšno stališče do nje kdo v življenju zavzame ali na kakšen način prakticira svojo vero.

Hkrati je treba poudariti, da verska razsežnost na področju vzgoje, ki je predmet PR, ni istovetna z uvajanjem v krščansko vero, ki je predmet katehetike.²²

¹⁹ M. Šverc, *Teoretična izhodišča za uvajanje religijske vzgoje in izobraževanja v slovenski šolski sistem*, Družina, Ljubljana 2000.

²⁰ Prim. I. Rojnik, *n. d.*, 10-11.

²¹ Prim. F. Škrabl, *Nastanek in razvoj pedagogike religije*, v: *BV 60* (2000), 497.

²² Prim. F. Škrabl (prireديل), *Katehetsko-pedagoški leksikon* (uredil J. Gevaert), Katehetski center, Ljubljana 1992, 481.

PR se razvija in prilagaja različnim družbenim, kulturnim in cerkvenim razmeram. Zato imamo različna mnenja o PR:

Prvi menijo, da je predmet PR področje šolskega verskega pouka in didaktike religije. PR bi bila v tem primeru *didaktična teorija šolskega verskega pouka* (didaktika religije).

Drugi razširijo predmet PR na celotno področje verske vzgoje in izobraževanja. PR razumejo kot *teorijo verske vzgoje in izobraževanja*.

Tretji menijo, da PR raziskuje pedagoško in didaktično delovanje Cerkve. V tem primeru je PR *teorija pedagoškega in didaktičnega delovanja Cerkve* (krščanska pedagogika).

Četrti menijo, da je predmet PR raziskovanje verskega pouka in izobraževanja, torej PR kot *teorija religioznega (verskega) pouka in izobraževanja*.²³

1.) Za slovensko PR je največji izziv in naloga, da razvija *teorijo šolskega verskega pouka* in da na osnovi teološko-pedagoške metodologije proučuje podajanje verskih vsebin.

Pouk o religiji je v svoji edukacijski predmetnosti določen s tremi področji: *informacija – religijski pouk – kateheza*.

Vsako področje ima samosvojo vsebinsko tematizacijo in šolsko funkcionalno kurikulizacijo.²⁴

Prvi model, *informacija*: Veroslovni pouk kot obvezni šolski predmet, ki seznanja učenca s pojavom verstev v zgodovini in sedanjosti človekovega bivanja.

Področje pojava in zgodovine različnih verstev je predmet veroslovja, *sociologije religije*.

V Sloveniji je pripravljen in uzakonjen program *verstva in etika*, ki ga je pripravil *Nacionalni kurikularni svet*. Cilj predmeta je seznaniti učence z verstvi in verskimi izročili v zgodovini in danes. Izrecno poudari »nevtralen« pristop k svetu verstev in svetovnih nazorov.²⁵

Predmet *verstva in etika* je eden od štiridesetih izbirnih programov za višje razrede osnovnih šol. Učenci morajo izbrati tri.

Drugi model: *Verski pouk* je izbirni šolski predmet o nauku določenega verstva (navadno verstva okolja), ki uresničuje eno izmed temeljnih pravic otrok in staršev.

Področje verskega pouka je predmet *pedagogike religije, didaktike in metodike religije*.

V slovenski šolski praksi verski pouk še vedno nima mesta.

²³ Prim. M. Pranjic, *Religijska pedagogija*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1996, 185.

²⁴ Prim. F. Pediček, *Edukacija danes*, Založba Obzorja, Maribor 1994, 276.

²⁵ Prim. Nacionalni kurikularni svet, *Učni načrt*: osnutek september 1997, 2.

Tretji model: *kateheza* kot zunajšolsko vodenje otrok v verovanjsko prakso ene izmed veroizpovedi oziroma konfesij.²⁶

Področje kateheze je predmet *katehetike*.

V Sloveniji se izvaja župnijska kateheza (katehetski pouk) na osnovi *Načrta za katehezo v župnijski skupnosti* (1991), ki ga je pripravil A. S. Snój in odobrila Slovenska škofovska konferenca. Letos pa je prilagodil *Osnutek za katehetski pouk v devetletnem osnovnošolskem obdobju* (2003) novi šolski reformi.²⁷

Trenutno imamo načrt za veroslovni pouk (*verstva in etika*) in za župnijsko katehezo, manjka pa nam načrt za verski pouk v osnovni šoli. Čeprav verskega pouka v šoli ni, je priprava kurikulumu za izbirni verski pouk prednostna naloga PR. S tem bi tematsko razmejili katehezo in verski pouk.

Stanje pri nas je paradokсно glede na to, da Teološka fakulteta v Ljubljani in v Mariboru že nekaj let izvaja programe dvopredmetnega študija teologije za usposabljanje profesorjev teologije, oziroma profesorjev verskega pouka, še vedno pa nimamo izdelanih programov za verski pouk v šoli.

V šolskem letu 2003-04 je bil dosežen pomemben napredek z enotnim štiriletnim programom *vera in kultura* za vse štiri škofijske gimnazije, in z izidom prvega učbenika iz omenjenega programa za 4. letnik gimnazije.²⁸

2.) PR kot pedagoška veda lahko razširi svoje študijsko področje na raziskovanje različnih teorij vzgoje in izobraževanja v dialogu s pedagoškimi vedami. Le-ta je možen z antropološko zasnovano pedagogiko, to je pedagogiko, ki gleda na celovit človekov razvoj, ki uresničuje in razvija vse otrokove in mladostnikove bivanjske ravni: rodovno, osebno, družbeno, duševno, duhovno itd.²⁹

PR je med humanističnimi vedami nedvomno prva, ki je zmožna in pristojna, da spregovori ne le o verskem pouku, temveč tudi o verskih vsebinah, ki se poučujejo v okviru vzgojnoizobraževalnih programov.

PR sega s svojo teološko-pedagoško metodološkostjo na področje socialne pedagogike, ki je zanjo nedvomno velik izziv. Osnovni namen mnogih socialnih ustanov je zagotoviti ljudem čim bolj eksistencialno varno in kvalitetno življenje. Ali nima religija tudi na tem področju svojega mesta?

3.) PR kot *praktična teološka veda* lahko razširi svoj predmet raziskovanja na katehezo in druge oblike krščanske vzgoje v družini in župniji.

²⁶ Prim. F. Pediček, *Edukacija danes*, Založba Obzorja, Maribor 1994, 276.

²⁷ Prim. A. S. Snój, *Katehetika: didaktična izhodišča*, Salve, Ljubljana 2003, 285-392.

²⁸ Prim. R. Globokar – S. Fajdiga – M. Šverc, *Za človeka gre*, Mohorjeva družba, Celje 2003.

²⁹ Prim. F. Pediček, *Pedagogika danes*, Založba Obzorja, Maribor 1992, 286-287.

Naloga pedagogike religije niso samo vprašanja v zvezi s posredovanjem cerkvenih in teoloških vsebin, temveč tudi s tem, kako si otroci, mladostniki in odrasli religijo in vero prisvojijo in subjektivno preoblikujejo.

PR lahko raziskuje celostno versko vzgojo, ki se dogaja v vseh procesih verskega in moralnega izobraževanja in vzgoje, tudi vseživljenjskega izobraževanja.

Kot teorija pedagoškega in didaktičnega delovanja Cerkve prispeva PR svoj delež, ki je nujno potreben za usposabljanje katehetov in pastoralnih delavcev. Neprimerno bi bilo, da bi katehet ne poznal osnovnih zakonitosti poučevanja in bi improviziral pri svojem delovanju.³⁰

Sklep

Sodobno PR lahko razumemo v funkciji hermenevtike, ki skuša odkriti smisel splošni in verski vzgoji v novo nastalih kulturnih, družbenih in verskih razmerah, za katere je značilen pluralizem, spopad različnih razlag (interpretacij), zaton velikih pedagoških tradicij, upadanje tradicionalne vernosti in pojav verskih gibanj, multikulturalnost, eksplozija informacijskih medijev, globalizacija. Njen poseben izziv je, da usmerja pri rasti in vrednotenju osebne in družbene eksistence ter s teološko modrostjo pomaga odkriti znamenja človekove presežnosti in vrednote, ki iz nje izvirajo.³¹

Povzetek: Ivan Rojnik, Mesto pedagogike religije v slovenskem prostoru

Pedagogika religije se je razvila v časovno in kulturno določenem prostoru kot teorija verskega pouka v šoli. V večini evropskih dežel poznajo verski pouk kot šolski predmet v javnih in privatnih šolah. Pedagogika religije pa se je razvila v povezanosti s točno določeno religijo, to je s krščansko veroizpovedjo.

Podobno kot v vseh evropskih deželah je v Sloveniji verouk potekal v šoli vse do leta 1952, ko ga je komunistična oblast nasilno izključila. V pedagogiki je prevladovala tehnicistično-materialistična paradigma, ki daje tehnikam, sredstvom, načinom, pripomočkom večji poudarek kakor logosu vzgoje in izobraževanja.

³⁰ Prim. Kongregacija za duhovništvo, *Splošni pravilnik za katehezo*, Družina, Ljubljana 1998, 237.

³¹ Prim. J. M. PELLEZO, C. NANNI, G. MALIZIA, *Dizionario delle scienze dell'educazione*, Elle Di Ci, Torino 1997, 387-388.

Laična šola, pod vplivom ideološke indoktrinacije, ni prenesla duhovne in še manj verske vzgoje. Dialog med pedagoškimi vedami in pedagogiko religije je bil porušen. Njeno mesto je prevzela sociologija religije, ki to vlogo s strani države vrši vse do danes.

Kljub strahotnim političnim pritiskom je prav v tem času Cerkev na Slovenskem vzpostavila sistem župnijske kateheze (verouka), ki je postala izključno cerkvena dejavnost.

Z osamosvojitvijo (1991) smo z mišljenjskim pluralizmom prerasli nekatera nasprotja in se začeli pogovarjati o splošni in verski vzgoji, ki si ne nasprotujeta nujno. Najpogostejša tema razgovorov je bil verski pouk v šoli.

Poučevanje verskega pouka v šoli in delovanje religijskopedagoških akademij in inštitutov v Evropi je dokaz, da je pedagogika religije še vedno samostojna znanstvena veda v sklopu pedagoških ved.

V Sloveniji je naloga pedagogike religije, da razvija teorijo šolskega verskega pouka glede na specifično narodno in kulturnopolitično okolje. Hkrati je njena naloga, da raziskuje katehezo in druge oblike krščanske vzgoje v družini, župniji in družbi.

Ključne besede: pedagogika religije, didaktika religije, sociologija religije, katehetika, šolski religijski pouk, župnijska kateheza, verouk

Summary: **Ivan Rojnik, *The Role of Pedagogy of Religion in Slovenia***

Pedagogy of religion developed at a defined time and in a defined culture as the theory of religious instruction in schools. Most European countries know religious instruction as one of the subjects in public and private schools. Pedagogy of religion has developed in connection with an exactly defined religion i.e. with Christian denomination.

As in other European countries, religious instruction was on the school curriculum in Slovenia up to 1952 when the communist authorities forced it out of schools. Pedagogy was taken over by a mechanical-materialistic paradigm favouring techniques, manners and aids over the logos of education and training. Under the influence of ideological indoctrination the laicist school could not bear spiritual education and even less religious education. The dialogue between pedagogical sciences and pedagogy of religion was destroyed. The position of the latter was taken over by sociology of religion, which continues to play this role as much as the state is concerned.

During this period the Church in Slovenia, in spite of a terrible pressure, built up a system of parish catechesis that became strictly a church activity.

When Slovenia became independent in 1991, some differences were overcome by the pluralism of thought and general and religious educations started to be discussed as not necessarily conflicting issues. The most frequent topic to be discussed was religious instruction in schools.

Religious instruction in schools and the academies and institutes for religious pedagogy all over Europe prove that pedagogy of religion remains an independent scientific discipline within pedagogical sciences.

In Slovenia the task of pedagogy of religion is to develop the theory of religious instruction in schools with regard to the specific national and cultural environment. Additionally, its task is to research catechesis and other forms of Christian education in the family and in the parish.

Key words: pedagogy of religion, didactics of religion, sociology of religion, catechetics, religious instruction in schools, parish catechesis, religious education.